

**ВАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ОЛӢ ВА МИЁНАИ МАХСУСИ
РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН**

ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ САМАРҚАНД

«СОЗИШ ҚАРДА ШУД»
Вазорати таълими олий
ва миёнаи махсус

« ____ » _____ соли 2020

_____ соли 2020

ДАСТУР

аз фанҳои тахассусӣ барои дохилшавандагони ихтисоси магистратура:

5A120101-Адабиётшиносӣ (адабиёти тоҷик),

5A120102- Лингвистика (забони тоҷикӣ)

аз рӯи равиши 5120100 – Филология ва омӯзиши забонҳо (забони тоҷикӣ)

Тошкент - 2020

Аннотация

Дастур барои дохилшавандагони магистратура аз рӯи ихтисоси 5A120101 - Адабиётшиносӣ (адабиёти тоҷик), 5A120102 - Лингвистика (забони тоҷикӣ) дар асоси нақшаи таълимии соли хониши 2016/2017 аз рӯи равиши 5120100-филология ва омӯзиши забонҳо (забони тоҷикӣ) сохта шудааст.

ТАРТИБДИҲАНДАГОН:

Ҳамроев Ҷ. – Муdiri кафедраи «Забон ва адабиёти тоҷик»-и ДДС, д.ф.ф., профессор.

Хонхуҷаева А. – Муаллимаи кафедраи «Забон ва адабиёти тоҷик»-и ДДС, PhD.

Дастур дар шӯрои илмии факултети филологияи Донишгоҳи давлатии Самарқанд муҳокима гардида, барои тасдиқ пешниҳод карда шудааст. (___ июл соли 2020 баённомаи рақами № ____).

МУҚАДДИМА

Раџиши таълими бакалаври 5120100 – Филология ва омӯзиши забонҳо (забони тоҷикӣ) соҳаи гуманитарӣ буда, маҷмӯи омӯзиши таърихи ташаккул, таҳаввул, давраҳои тараққиёт, хусусиятҳои ғоявӣ-бадеӣ, жанрӣ, робитаҳои адабӣ, ҳаёту эҷодиёт ва арзиши адабии осори симоҳои намоёни таърихи адабиёти тоҷик, назарияи адабиёт, забон ва мавқеи он дар ҷамъият, ба гурӯҳи забонҳои эронӣ мутааллиқ будани забони адабии ҳозираи тоҷик ва мақоми он, хусусиятҳои фонетикӣ, луғавӣ, морфологӣ, синтаксисии фанни забони адабии ҳозираи тоҷик, назарияи забон, таърихи забони тоҷикӣ ва давраҳои он, махсусиятҳои сарфию наҳвии забон, усул ва методҳои таълими забон ва адабиёти тоҷикро фаро мегирад.

Вазифаи ихтисосҳои дар замири раџиши мазкур буда, барои чуқур гардонидани дониши талабаҳо оиди грамматикаи забони тоҷикӣ, таркиби луғавӣ, фонетика, фонди забон, фразеология, ба ҳиссаҳои гуногуни нутқ чудо шудани калимаҳо ва сохти калимаҳои забони тоҷикӣ, вазифаи онҳо дар ҷумла, ҳелҳои ибора ва сохту созмони онҳо, ҷумлаҳои содда ва навъҳои онҳо, сараъзо ва аъзои пайрави ҷумла, аъзоҳои иловагии ҷумла, ҷумлаҳои мураккаб ва навъҳои онҳо, давраҳои ташаккули таърихи забон, масъалаҳои назарии забон, омӯзонидани заминаҳои пайдоиш, қонуниятҳои инкишофи афкори адабӣ бадеии ҳалқи тоҷик, ошно намудани онҳо бо симоҳои намоёни адабӣ, баррасии алоқаю равобити адабии ҳалқи тоҷик бо ҳалқҳои дигар, таъйини шӯҳрати ҷаҳонӣ ва арзиши баланди маънавӣ – ахлоқии адабиёти мумтози тоҷик, қонунияти назарии адабиёти бадеӣ, танқиди адабӣ, методологияи адабиётшиносӣ бо истифодаи технологияҳои наву замонавӣ ба мутахассисони оянда дониши назарӣ, малака ва таҷриба ҳосил намудан аст.

Барои дохилшавдагони магистратура аз рӯи ихтисоси 5A120101-Адабиётшиносӣ (адабиёти тоҷик), 5A120102- Лингвистика (забони тоҷикӣ) магистратура дар асоси раџиши 5120100 – Филология ва омӯзиши забонҳо (забони тоҷикӣ) дар асоси нақшаи таълимӣ аз рӯи 7 то фанни ихтисосӣ ва умумқасбӣ: “Забони адабии ҳозираи тоҷик”, “Назарияи забоншиносӣ”, “Таърихи забони тоҷикӣ”, “Адабиёти мумтоз ва бедории миллии тоҷик”, “Назарияи адабиётшиносӣ”, “Таърихи танқид ва адабиётшиносии тоҷик”, “Методикаи таълими забон ва адабиёти тоҷик” саволҳои тестӣ сохта шудааст. Маълумотҳое, ки фанҳои мазкурро дарбар мегирад дар поён ба таври васеъ оварда шудааст.

Доир ба фанни ЗАБОНИ АДАБИИ ҲОЗИРАИ ТОҶИК:

Мавзӯи баҳси фонетика. Фонетика ва навъҳои он. Алоқамандӣ ва тафовути байни онҳо. Фонемаҳои забони тоҷикӣ. Аз ҷиҳати физикӣ, физиологӣ, забоншиносӣ ва эстетикӣ омӯхта шудани фонемаҳои забони тоҷикӣ. Садонокҳои забони тоҷикӣ ва таснифоти онҳо. Хусусияти овозҳои садонокӣ алоҳида. Таснифоти ҳамсадоҳои забони тоҷикӣ. Маълумот дар бораи лексикология ва навъҳои он. Ҳелҳои лексикология ва қисматҳои он:

лексика, семасиология, этимология ва вазифаҳои он. Таҳлили лексикӣ калима, этимологияи халқӣ ва илмӣ. Тафовут ва хусусиятҳои асосии онҳо. Калима ва маънои он. Маъноӣ лексикӣ ва грамматикӣ калимаҳо. Сермаъноӣ калимаҳо: маъноӣ аслий ва маҷозӣ калимаҳо, маъноӣ умумироифода намудани калима, калима ва мафҳум, муносибат ва фарқи онҳо. Хусусиятҳои асосии онҳо. Омоним, синоним (муродиф) ва антонимҳо. Роҳҳои пайдошудани омоним, синоним ва антонимҳо дар забон. Таълимот дар бораи калима. Калима воҳиди асосии забон. Таркиби морфологияи калимаҳо дар забони тоҷикӣ. Реша, асос, бандак, пешванд, пасванд. Сохти калимаҳо: содда, сохта, мураккаб ва таркибӣ. Ҳиссаҳои нутқ ҳамчун гурӯҳҳои лексикӣ-грамматикӣ калимаҳо. Тафовути байни ҳиссаҳои нутқ аз ҷиҳати таркибӣ. Принсипҳои ба ҳиссаҳои нутқ чудокардани калимаҳо. Таърихи тақсимоти ҳиссаҳои нутқ. Фикрҳои мухталифи олимони тақсимоти ҳиссаҳои нутқ, категорияҳои грамматикӣ ва лексикӣ-грамматикӣ калимаҳо дар таснифи ҳиссаҳои нутқ. Хусусияти морфологӣ ва синтаксисии калимаҳо. Таснифи ҷумлаҳои содда аз ҷиҳати таркиб ва аз ҷиҳати маъно, мақсад ва интонация. Хели ҷумлаҳои содда аз ҷиҳати таркиб-яктаркиба ва дутаркиба. Намуди ҷумлаҳои содда аз ҷиҳати сараъзо ва аъзоҳои пайрав – ҳуллас ва тафсилӣ. Ҷумлаҳои соддаи пурра ва нопурра. Хусусияти асосӣ ва тафриқаи байни онҳо. Вазифа ва аҳамияти ҷумлаҳои содда. Таснифоти ҷумлаҳои содда аз ҷиҳати талаффуз ва оҳангнокӣ. Ҷумлаҳои соддаи ҳикоягӣ ва хусусиятҳои он. Ҷумлаҳои соддаи саволий ва хелҳои он: водоркунӣ, риторикӣ ва хосса. Ҷумлаи мураккаб воҳиди олиташаккули синтаксис. Тарзи ташкили ҷумлаҳои мураккаб. Вазифаи онҳо дар забон. Навъҳои ҷумлаҳои мураккаб. Ҷумлаҳои мураккаби пайваст ва хелҳои он – автосемантикӣ ва синсемантикӣ. Хусусияти автосемантикии ҷумлаҳои мураккаби пайваст. Аломатҳои сохтори ҷумлаҳои мураккаби пайвасти синсемантикӣ. Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти кушода ва баста. Махсусияти асосии онҳо.

Доир ба фанни НАЗАРИЯИ ЗАБОНШИНОСӢ:

Аҳамияти омӯзиши фанни «Назарияи забоншиносӣ». Вазифа ва махсусияти асосии он. Алоқаи фанни мазкур бо фанҳои дигар. Моҳияти асосии онҳо. Ташаккул ва инкишофи илми забоншиносӣ. Забон ва аломатнокии он. Муносибати забон ба тафаккур, ҷамъият, маданият ва таърих. Умумияти забонҳо. Муайян намудани ҳудуди илми забоншиносӣ. Ҷиҳати универсиалии забонҳо. Муносибат ва алоқамандии забон ва нутқу тафаккур. Тафриқаи байни онҳо. Забон ҳамчун ҳодисаи ҷамъиятӣ. Таъсири забон ба ҷамъият ва ҷамъият ба забон. Ақидаи Соссюр дар хусуси муносибати забону нутқ. Хусусияти ҷамъиятии забон. Хусусияти аломатнокии забон. Маълумот дар бораи лексикология. Калима ҳамчун предмети лексикология. Моҳият ва вазифаи асосии лексикология. Маъноӣ калима. Махсусияти асосии калима. Тафовут ва алоқамандии лексикология бо дигар соҳаҳои забон. Калима чун предмети лексикология, гурӯҳи калимаҳо дар забон. Калима ва типҳои гуногуни он. Маҷоз, навъҳои маҷоз, киноя, ташбеҳ, истиора, ташҳис, идиома, полисемия, табу ва эвфемизм.

Этимология ва этимологияи халқӣ, матн ва эллипсис. Истилоҳот, омонимҳо, синонимҳо, антонимҳо. Истилоҳот ва мавқеи он дар забон. Вазифа ва аҳамияти асосии терминология. Махсусияти ба худ хоси истилоҳот. Истилоҳот, омонимҳо, синонимҳо, антонимҳо. Вазифа ва хусусиятҳои асосии онҳо. Таркиби луғавии забон ва моҳияти асосии он. Фонди асосии луғавӣ ва аҳамияти он. Тафовути фонди асосии луғавӣ ва таркиби луғавии забон. Аломату хусусиятҳои ба худ хоси онҳо. Маълумот дар бораи фонетика. Фонетика ҳамчун як соҳаи забоншиносӣ. Махсусияти овозии забон. Аҳамияти омӯзиши он. Вазифа ва моҳияти асосии он. Муносибат ва тафовути фонетика бо дигар соҳаҳои забон. Дастгоҳи нутқ ва роли он дар пайдоиши овозҳо. Вазифаи асосии органҳои нутқ. Органҳои нутқ ва пайдоиши овозҳо. Аҳамият ва мавқеи органҳои нутқ дар пайдоиши овозҳо. Моҳияти асосии морфология. Ҳиссаҳои нутқ. Вазифа ва аҳамияти асосии онҳо. Алоқа ва тафовути морфология бо дигар соҳаҳои забон. Хусусиятҳои ба худ хоси онҳо. Морфология чунин асосии грамматика. Тарзҳои ифодаи нишонаҳои грамматикӣ ҳиссаҳои нутқ. Фикр дар нутқ. Маълумот дар бораи лексикография. Вазифа ва моҳияти асосии он. Таркиби луғавии забон ва фонди асосии луғавӣ. Муносибат ва тафриқаи байни онҳо. Махсусияти асосии онҳо. Лексикографияи забони тоҷикӣ-форсӣ дар асри X. Маълумот оиди фразеология. Фразеология ва аҳамияти он. Воҳидҳои фразеологӣ ва вазифаи асосии онҳо. Хусусиятҳои ба худ хоси он. Муносибат ва фарқи он аз дигар воҳидҳои забон. Фразеологияи умумӣ. Фразеологияи тарихӣ. Фразеологияи муқоисавӣ. Фразеологияи тасвирӣ ёки синхронӣ. Воҳидҳои синтаксисии забон.

Доир ба ТАЪРИХИ ЗАБОНИ ТОҶИКӢ:

Мавзӯи баҳси таърихи забон ва аҳамияти он. Мақсад ва вазифаи фанни мазкур. Алоқаи забон бо ҷамъият. Тараққиёти ҷамъият ва ривочи забон. Инкишофи забон. Алоқамандӣ ва иртиботи таърихи забон бо илмҳои таърих, археология, этнография, полеонтология ва таърихи адабиёт. Омӯзиши забони осори боқимондаи забонҳои қадима маводи таърихи халқи гузашта ва имрӯз. Мавқеъ ва нақши методи муқоисавӣ-таърихӣ дар омӯзишу баррасии таърихи забон. Пайдоиши давлатҳо ва ривочу равнақи забони он. Давлати Мод (дар миёнаҳои асри IV пеш аз мелод). Давлати Ҳохоманишиҳо. Осори боқимондаи давраи қадима. Мавқеи Катибаи Бесутун ва китоби Авесто дар омӯзиши таърихи забон. Истилои Искандари Мақдунӣ ва нест карда шудани осори хаттии гузаштагон. Давлати Сосониён (224-651 пеш аз мелод). Сарчашмаҳои хаттии забони портӣ ва забони порсии миёна. Оилаи забонҳои ҳиндуаврупой. Наздикии забонҳои оилаи ҳиндуаврупой. Шарҳи гурӯҳҳои алоҳидаи оилаи забонҳои ҳиндуаврупой. Фонетикаи ҳиндуаврупой. Садонокҳо, ҳамсадоҳо ва сонантҳо. Назарияи шачара ва мавҷ дар муайян намудани забони мабдаъ (нахустзабон). Ҳиссаҳои номии нутқ дар забони ҳиндуаврупой. Категорияҳои грамматикӣ Ҳиссаҳои номии нутқ. Системаи падежҳои ҳиндуаврупой. Муқоисаи падежҳо бо забони ғайри ҳиндуаврупой. Шаклҳои гуногуни системаи феъл. Омил ва меъёрҳои асосии ба давраҳои инкишоф чудо намудани забонҳои эронӣ: а) аҳди бостон ё худ давраи қадим (аз қадим то асрҳои IV – III п.а.м). б) давраи миёна (асрҳои IV-III п.а.м -

асрҳои VII-VIII мелодӣ). в) давраи нав аз асрҳои VIII-IX мелодӣ то рӯзҳои мо. Забонҳои эронии аҳди бостон: забони порсии қадим, забони авестой, забони модӣ, забони скифии сарматӣ. Маълумоти мухтасари таърихӣ, этникӣ ва забонӣ оид ба қавмҳои мазкур. Маҳалли пайдоиш ва густаришу интишори забони порсии қадим. Ёдгориҳои хаттии забони мазкур. Катибаи Дорои I (522-486 п.а.м)-матни Багистон (Бесутун), Нақши Рустам, катибаҳои Ариярамна ва Аршома, Куруши кабир, катибаҳои Персеполис, Хуз. Таърихи омӯзиши забони порсии қадим. Саҳми олимону сайёҳони аврупоӣ – Шарден, Корстен Нибур, О.Тисхен, Г.Гротенфенд, дар омӯзишу кашфи асрори хати меҳӣ(фонавӣ). Аҳамияти таърихии ёдгориҳои хаттии забони порсии қадим дар омӯзишу тадқиқи забон, таърих ва чуғрофияи мардуми эронинаҷод. Маълумоти умумӣ дар бораи мавқеи чуғрофӣ, аҳволи таърихӣ, осори хаттӣ ва хусусиятҳои забонии қавмҳои эронӣ ва забонҳои эронии давраи миёна: забони суғдӣ, форсии миёна, бохтарӣ, парфиянӣ, сакӣ-хўтанӣ, хоразмӣ, фарғонӣ, аланӣ. Забони форсии (тоҷикии) миёна – давоми бевоситаи забони порсии қадим. Истилои Искандари Мақдунӣ ва аз байн рафтани давлати Ҳохоманишиён. Маҳали пайдоиш, густариш ва интишори забони порсии миёна. Сарчашмаҳои хаттӣ ва катибаҳои муҳимтарини забони порсии миёна: Асарҳои мазмуни динӣ ва шарҳидошта; Андарзу пандномаҳо; Осори дорои мазмунҳои адабӣ, ҳуқуқӣ ва таърихиву чуғрофидошта. Маълумоти мухтасар роҷеъ ба забонҳои ин давра. Таснифоти диалектологияи онҳо: гурӯҳи ғарбӣ: тоҷикӣ, форсӣ, дарӣ, тотӣ, толишӣ, курдӣ, лурӣ, гелонӣ, мазандаронӣ, балучӣ, ормурӣ, порочӣ; гурӯҳи шарқӣ: пашту (афғонӣ), осетинӣ, яғнобӣ; гурӯҳи забонҳои помирӣ. Забонҳои зиндаи дорои хат ва бехат. Забони давлатӣ ва миллӣ будани қисме аз онҳо ва аз ин «неъмат» маҳрум будани қисми дигар. Шароитҳои таърихии шаклгирии забони дарӣ. Ривочу раванқ ва мавқеи забони дарӣ дар давраи Сомониён. Васеъ гардидани доираи истеъмоли он. Ба дараҷаи забони давлатӣ расидани забони дарӣ. Ташаккули забони дарӣ дар Мовароуннаҳру Хуросон. Ба қамоли авҷ расидани забони дарӣ дар давраи Сомониён. Сабаби унсурҳои забонҳои гуногунро иқтибос намудани забони дарӣ. Намунаҳои фарҳангии забони дарӣ. Мутобиқати сохти морфологияи забони дарӣ бо сохти морфологияи забони адабии ҳозираи тоҷик. Маълумот дар бораи ҳиссаҳои номии нутқ. Синтаксиси забони дарӣ.

Доир ба АДАБИЁТИ МУМТОЗ ВА БЕДОРИИ МИЛЛИИ ТОҶИК:

Истиклоли миллии Ўзбекистон ва зарурияти ба тарзи нав омӯختани таърихи адабиёти тоҷик. Адабиёти давраи қадим ҳамчун маҳсули эҷоди бадеии мардуми эронинаҷод. Асотир, суруд, ривоят ва дostonҳо ҳамчун намунаи қадимаи осори адабӣ. Асотирӣ Митра ва Анаҳита, Каюмарс, Чамшад ва аҳамияти онҳо дар шароити истиклолияти миллӣ. Ривоят ва дostonҳо оиди Сиёвуш, Рустам, Тўмариса, Шерак ва аҳамияти онҳо дар тарбияи ҳисси ватанпарварии ҷавонон. Маълумот дар бораи пайдоиши хат ва намудҳои он. Ҳаёти иҷтимоӣ ва маданияти давраи Ашкониён. Болоравии ҳаёти адабӣ. Ёдгориҳои адабии давраи Ашкониён. Дostonҳои «Дарахти ассурӣ» ва «Ёдгори Зарирон». Таърихи ба майдон омадан ва нашъунамои ёфтани давлати сосонӣ. Тараққиёти илму фан, санъат ва маданият. Борбад ва фаъолияти

ромишгарии ӯ. Ҳолати забон ва адабиёт дар давраи истило. Ташкили давлатҳои Тоҳириён ва Сафғориён. Ба сахни таърих омадани сулолаи Сомониён ва бунёди давлати мутамаркази соҳибистиқлол. Аҳамияти ин давлат дар пешрафти ҳаёти ҷамъиятӣ, илмӣ ва маданӣ. Ривочи улуми динӣ ва вакилони он. Тараққиёти улуми дунявӣ. Оғози шеърӣ тоҷикии форсӣ. Абулянбағии Самарқандӣ ва Аббоси Марвазӣ - аввалин шоирони форсигӯӣ. Шоирони дигари давр. Ташаккули адабиёти мумтоз. Доираҳои адабии давр. Бухоро ҳамчун маркази асосии адабӣ. Марказҳои дигари адабӣ. Мавзӯӣ ва ғояҳои асосии адабиёти асри X. Хусусиятҳои жанрии адабиёти асри X. Ҳолати сиёсӣ ҷамъиятӣ ва маданиятӣ адабии давр. Таъсири сиёсати давлатии Султон Маҳмуд ба адабиёт. Устувории анъанаҳои адабиёти асри X. Мавзӯӣ, мундариҷаи ғоявӣ, хусусиятҳои жанрӣ ва услубии адабиёти ин давр. Хусусиятҳои асосии адабиёти дарборӣ. Қасида ҳамчун жанри асосии адабиёти дарборӣ. Мавқеи тағаззул дар қасидаҳои ин давр. Мавзӯҳои ишқӣ ва тасвири табиат дар ташбиби қасида. Ҳолати қитъа, рубоӣ, маснавӣ ва ғазал дар ин давр. Достонҳои лирикий эпикӣ ва эпикӣ таърихӣ. Сабку услуби назми дарборӣ. Таъсири афкори исмоилия, сӯфия ва риндӣ ба адабиёт. Доираи мавзӯӣ, мундариҷаи ғоявӣ, хусусиятҳои жанрӣ ва услубии адабиёти ин давр. Вакилони намоёни адабиёти нимаи дууми асри XI ва асри XII: Анварии Абевардӣ, Адиб Собирӣ Тирмизӣ, Усмон Мухтори Ғазнавӣ, Ҳоконии Шервонӣ ва ғ. Инкишофи наср дар асрҳои XI-XII ва навъҳои он. Насри адабӣ-бадеӣ ва намунаҳои он. «Қобуснома»-и Унсурмулмаолии Кайковус ва мундариҷаи он. Тарғиби ахлоқи ҳамидаи инсонӣ дар асар. Аҳамияти маърифатӣ ва бадеии «Қобуснома». Забон ва услуби «Қобуснома». Захирии Самарқандӣ ва осори насрии ӯ. Адабиёти давраи истилои муғул. Ривочи адабиёт дар муҳити шаҳр ва мазмунану шаклан ғанӣ гардидани он. Мақоми асосӣ пайдо кардани жанри ғазал. Ривочи маснавӣҳои ахлоқӣ. Болоравии таъсири тасаввуф. Берун аз Мовароуннаҳр Хуросон дар шаҳрҳои ҷудоғонаи Эрон, Туркияи шарқӣ ва шимоли Ҳиндустон ташкил ёфтани муҳити илмӣ ва адабӣ. Равнақи илмҳои ақлӣ-фалсафа, табиатшиносӣ ва риёзӣ. Бунёди расадхонаи Мароға ва муҳити илмии он. Ҳаёти адабӣ, инқирози адабиёти дарбор ва қасидасароӣ. Ривочи адабиёт берун аз дарбор. Мазмунан ва шаклан ғанӣ гардидани адабиёт дар муҳити берун аз дарбор. Зухури Амир Темур ва парокандагии сиёсии Мовароуннаҳрро хотима дода, давлати бузурги мутамарказро ба вучуд овардани ӯ. Оромӣ ва тараққиҳои ҳарҷонибаи Мовароуннаҳр дар аҳди Улуғбек ва Хуросон дар аҳди Шохрух. Вазорати Алишер Навоӣ ва ислоҳоти ӯ дар умури давлатӣ. Шароити мусоид ба вучуд овардани давлати мутамаркази темурӣ барои ривочи фарҳанг, илм ва адабиёт. Самарқанд ва Ҳирот чун марказҳои бузурги фарҳангӣ илмӣ ва адабии Мовароуннаҳр ва Хуросон. Нақши Улуғбек дар Ривочи илмҳои табиатшиносӣ ва дақиқ. Ривочи бесобиқаи анвои санъатҳо: хаттотӣ, рассомӣ, мусиқӣ ва ғайра. Камолиддин Беҳзод – асосгузори мактаби бузурги санъати нақшошӣ. Намояндагони барҷастаи адабиёти давр. Зуллисонайнӣ дар адабиёт. Дӯстӣ ва ҳамкориҳои эҷодии Ҷомӣ ва Навоӣ. Ривочи назира ва татаббуъот. Ривочи насри бадеӣ ва барҷастатарин асарҳои он. Ривочи адабиётшиносӣ. Тазкираҳои Навоӣ ва Давлатшоҳ. Ривочи назирасароӣ дар адабиёт.

Достонсароӣ ба тариқи назира ба “Хамса”-ҳои Низомӣ ва Амир Хусрав. Шӯхрати Ҷомӣ ва Навоӣ дар жанри достон. Ривочи жанри муаммо. Ривочи пайравӣ ва татаббуъ ба ғазалҳои Ҳофиз. Инкишофи наср. Асарҳои мансури бадеӣ- ахлоқӣ: “Баҳористон”-и Ҷомӣ, “Анвори Сухайлӣ”-и Ҳусайн Воизи Кошифӣ, “Хусну Дил” ва “Шабистони хаёл”-и Фаттоҳии Нишопурӣ. Дар риштаҳои назария, санъати шеър ва таърихи адабиёт тараққӣ кардани адабиётшиносӣ. Сарчашмаҳои адабиёти асри мазкур дар Ҳирот, баъзе манотиқи Хуросон, Мовароуннаҳр-шаҳрҳои Самарқанду Бухоро ва водии Фарғона арзи андом кардани адабиёти тоҷик. Хусусиятҳои ба худ хос ва аз ҳамдигар фарқкунандаи марказҳои адабиёти тоҷик (Ҳирот, Самарқанд, Бухоро). Истифодаи жанрҳои маъмулии назму наср. Тамоилҳо. Муносибат ба адабиёти давраҳои пешина ва саромадони сухан. Забт гардидани Осиёи Марказӣ аз чониби Россияи подшоҳӣ ва оқибатҳои он. Дигаргуниҳои сиёсӣ - иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва илмӣ -маданияи Туркистон ва аморати Бухоро. Таъсири воқеаҳои сиёсӣ чамиятӣ ба ҳаёти маданияи Осиёи Марказӣ ва ба манфиатҳои ҳукуматдорони рус нигаронида шудани он. Баҳробардории зиёиёни пешқадами мардуми маҳаллӣ аз навгонҳои илму фанни аврупоӣ. Ташаккули афкори нави чамбиятӣ ва таъсири он ба ҳаёти адабӣ. Ба майдон омадани адабиёти маорифпарварӣ ва вакилони он. Сафарҳо ба Аврупо ва мамлакатҳои Шарқи мусулмонӣ ва таъсири он ба ҷаҳонбинии мардони хирад. Сафарҳои Аҳмади Дониш ба Петербург, Возех, ва Мирзо Сироҷ ба мамлакатҳои мутараққии Шарқи хориҷӣ ва ба майдон омадани афкори нави чамбиятӣ. Ташаккули адабиёти маорифпарварӣ ва хусусиятҳои он. Вакилони адабиёти маорифпарварӣ. Маорифпарварӣ ҳамчун ҷараёни иҷтимоӣ ва адабӣ. Ғоя ва маслаки асосии вакилони адабиёти маорифпарварӣ.

Доир ба фанни НАЗАРИЯИ АДАБИЁТШИНОСӢ:

Мафҳуми фалсафии истилоҳоти мазмун ва шакл, бартарии мазмун бар шакл. Мазмуни адабиёт – ҳаёти воқеӣ, ҳаёти чамбиятӣ ва асосан характерҳои одамон, ки дар партави ғояҳои муайян тасвир шудааст. Инсон – предмети асосии тасвири адабиёти бадеӣ. Табиати эстетикӣ адабиёт ва санъат. Адабиёт ва идеали санъаткор. Вазифаи маърифатбахшӣ ва тарбиявӣ адабиёт. Шакл – сохти ташкилии асари бадеӣ. Унсурҳои шакл – забон, услуб, образ, чинс, метод, жанр, санъату воситаҳои тасвири бадеӣ. Шакл ифодагари мазмун, ягонагии онҳо. Характери диалектикӣ доштани вобастагии онҳо – қонуни адабиёту санъат. Типикунонӣ ва типи адабӣ. Рол ва аҳамияти онҳо. Тавассути типҳо зухур кардани қонуниятҳои ҳаёт дар адабиёти бадеӣ. Чамбасти бадеӣ – усули асосии типсозӣ. Прототип ва роли он дар офаридани образҳои типӣ. Таҳайюли бадеӣ ва ҷаҳонбинии нависанда. Вазиятҳои типӣ ва характерҳои типӣ. Мавзӯи асари бадеӣ. Мавзӯ – воситаи муҳими бо ҳақиқат пайвастании мазмуну силсилаи воқеаҳои зиндагӣ ва образҳои одамон. Роли ҷаҳонбинии нависанда дар интиҳоб ва ҳалли мавзӯ. Ғоя – дили асари бадеӣ. Ғояи асари бадеӣ ва роҳҳои таҷассуми он. Моҳияти ғоя. Ғояи асар ва ҷаҳонбинии нависанда. Ғояи мусбат. Ғояи манфӣ.

Адабиёти бадеӣ – тарзи тасвири образноки ҳаёти воқеӣ. Мафҳумҳои образ ва образнокӣ. Таърифи образ. Конкретонидан ва умумият додан – шартҳои образи бадеӣ. Воқеият – заминаи образи бадеӣ. Роли таҳайюл дар офариниши образ. Андешаҳои Ибни Сино дар бораи таҳайюл ва аҳамияти он. Арзишҳои образ. Таносуби ҳақиқати воқеӣ ва ҳақиқати бадеӣ дар инъикоси образ ва умуман адабиёт. Роҳҳои эҷоди образ ва характери гуногуни он дар жанрҳои адабӣ. Персонаж, характер, тип, қаҳрамон. Сужет ва устухонбандӣ – воситаҳои асосии ягонагии асари бадеӣ. Таърифи сужет. Сужет ва воқеа. Воқеа ва зиддият. Таносуби сужет ва зиддият. Унсурҳои асосии сюжет: экспозитсия, гиреҳбанд, рабт, нуқтаи оӣ, гиреҳкушо. Унсурҳои иловагии сужет – эпиллог ва пролог. Таърифи устухонбандӣ. Роли он дар қори мантиқан ҷо ба ҷо гузоштани қисмҳои ҷудоғонаи асар ва ба ҳам муттаҳид кардани воқеаю ҳодисаҳо. Мафҳуми забони адабиёти бадеӣ. Забон – асос ва лавозимоти ҳатмии адабиёти бадеӣ. Забони гуфтугӯӣ, забони адабӣ ва фарқи онҳо. Назар ба онҳо васеъ будани забони адабиёти бадеӣ. Ба образ, характер, воқеа, мавзӯ, чинс, жанр, метод, завқи эстетикӣ адиб ва дараҷаи инкишофи ҳаёти иҷтимоӣ вобаста будани забони адабиёти бадеӣ. Ду роҳи истифодаи забон дар адабиёти бадеӣ: сухани тафсилии нависанда ва сухани персонаж. Хусусиятҳои ба худ хоси онҳо. Роли нависанда дар инкишоф ва тақомули забони адабӣ. Восита ва тарзҳои баён: муродиф, тачнис, тазод. Роли онҳо дар адабиёти бадеӣ. Унсурҳои лексикӣ забон. Воситаҳои тасвири бадеӣ. Мафҳумҳои шеър, назм ва наср. Таърифи шеър. Системаи сохти шеърӣ: мисраъ, байт, банд. Қофия. Аҳамияти он дар системаи маъно. Вазифаи қофия дар низоми сухан. Зулқофиятайн. Радиф. Аҳамияти фавқуллода бузургии он дар таъкиди мафҳуми марказии сухан, матлаби асосии ғӯянда, низому оҳанги шеър. Вазни шеър. Таърифи вазн ва навъҳои он. Навъҳои вазни шеъри форсу тоҷик. Қонуниятҳои шеъри ҳичой. Вазни арӯз, таърихи пайдоиш ва тараққиёти он. Мавқеи сифат, миқдори ҳичо дар шеъри арӯзӣ. Қайфияти ташкили рукнҳо ва бахрҳо дар арӯз. Зиҳофҳо дар арӯз. Шеършиносони тоҷик дар хусуси боб, таркиб, баҳр, рукн ва қоидаҳои арӯз. Масъалаи арӯзи классикӣ ва минбаъд кашф гардидани имкониятҳои нави арӯз. Ҷиддию муҳим будани масъала дар системаи афкори адабӣ-назарӣ. Аз таърихи омӯзиши масъала. Назарияҳои мухталифи таснифоти адабиёти бадеӣ ба чинсҳои адабӣ. Хусусияту аломатҳои эҷоди бадеӣ (аз қабилӣ воқеа, амалиёт, образ, характер, сужет, зиддият, манзара, забон ва ҳоказо) асоси меъёри таснифот. Қонуниятҳои дохилии адабиёти бадеӣ будани он. Аз рӯи қонуниятҳои дохилии худ ҳамагӣ ба се чинс тақсим шудани адабиёти бадеӣ: 1. Чинси ҳамоса (эпикӣ), 2. Чинси драмавӣ, 3. Чинси ғиноӣ (лирика). Омезиши чинсҳо ва жанрҳои гуногуни адабӣ дар дохили як асари бадеӣ. Қонуният ва махсусиятҳои ин чинс. Қаҳрамону воқеа – нуқтаи марказии ин қонуният. Таҳқия дар ҳамоса. Объективият ва субъективият, забон, масъалаи ягонагӣю яқлуктӣ дар ин чинс. Жанрҳои ҳамосавӣ. Чинси драма ва жанрҳои он. Қонуният ва хусусиятҳои чинси драма. Саҳнавияти драма ва махсусиятҳои он. Масъалаҳои амалу воқеа, сужету зиддият, образу характер, замону макон, забон ва ғайра дар ин чинс. Се жанри анъанавӣ драма: фочиа, мазҳака, дром. Жанрҳои нисбатан нав (мелодрама, либретто, водевил ва ғ.). Чинси лирика ва

жанрҳои он. Махсусияти ин чинс дар предмети тасвир, воситаҳои баён, забону услуб, образ, ғоя ва амсоли инҳо. Қаҳрамони лирикӣ ва шахсияти шоир. Характер дар лирика. Мавқеи лирика дар олами эстетикӣ ҳар як халқ. Лирика ва навҳои он: 1. Лирикаи андешапарварии (медитативии) ҳолис; 2. Лирикаи андешапарварии (медитативии) тасвирӣ; 3. Лирикаи тасвирӣ. Жанрҳои лирикии тоҷик: фард, рубоӣ, дубайтӣ, қитъа, ғазал, қасида, маснавӣ, тарҷеот, мусамматҳо, мустазод.

Доир ба фанни ТАЪРИХИ ТАНҚИД ВА АДАБИЁТШИНОСИИ ТОҶИК:

Адабиётшиносӣ ва қисмҳои асосии он: назарияи адабиёт, таърихи адабиёт, танқиди адабӣ. Мавзӯи баҳси нақди адабӣ. Аз таърихи нақди адабии форсу тоҷик. Нақди адабӣ ва меъёрҳои шинохти арзиши асарӣ бадеӣ. Қисмҳои ҷридаҳандаи адабиётшиносӣ: матншиносӣ, таърихнигорӣ, китобшиносӣ. Адабиётшиносии мумтоз ва мавқеи он дар таърихи адабиёти мумтоз; чор шакли асосии ифодаи адабиётшиносии мумтоз; афкори назарӣ-фалсафии ҳакимони файласуф оид ба адабиёт, асарҳои ба истилоҳи илми бадеъ доир ба адабиёт ва афкори адабӣ-танқидии суҳанварони ҷудоғона дар зимни асарҳои бадеии онҳо. Мақоми асарҳои илми бадеъ дар таърихи танқид ва адабиётшиносии мумтоз. Принсипҳои асосии афкори адабӣ-интиқодии юнониён. Афлотун ва афкори назарӣ-интиқодии ӯ. Арасту ва мавқеи ӯ дар инкишофи афкори адабӣ-интиқодӣ. Афлотун ва “Поэтика”-и ӯ. Шаклгирии илми нақд дар Юнони қадим. Нақди шеър аз назари файласуфони Юнон. Шарҳу эзоҳи “Поэтика”-и Арасту аз ҷониби Ибни Сино, Фаробӣ, Насриддин Тусӣ ва муносибати он бо назарияи тақлид. Марҳалаҳои инкишофи нақд ва адабиётшиносӣ. Пайдоиш ва ташаккули афкори адабӣ-интиқодии то давраи ислом. Ташаккули афкори адабӣ-интиқодии баъд аз ислом. Воситаҳои асосии ифодаи афкори адабиётшиносӣ ва танқиди адабӣ дар давраи асри миёнагӣ. Равишҳои нақди адабии ин давра. Аввалин асарҳои назарӣ оид ба шеър ва эҷоди бадеӣ. Муҳимтарин хусусият, қонуният ва арзишҳои афкори адабӣ-танқидии асрҳои IX ва авали асри XIX. Муаммоҳои асосии илми нақд ва адабиётшиносӣ дар ин давра. Ҷанбаи назарӣ ва амалии адабиётшиносии тоҷик дар ин марҳила ва моҳияти он. Нақди завқӣ, нақди шуаро. Афкори назарӣю адабӣ ва танқидию илмии Рӯдакӣ, Сино, Фаробӣ, Берунӣ, Фирдавсӣ, Асадии Тӯсӣ, Шамс Қайс, Родуёнӣ, Ватвот ва арзиши илмии онҳо. “Тарҷумон ул балоға”, “Ҳадоиқ-ус-сеҳр”, “Ҷаҳор мақола”, “Ал мўъҷам” ва мазмуну мундариҷаи онҳо. Таърифи шеър аз назари Ибни Сино, Фаробӣ, Насриддин Тусӣ ва муносибати он бо назарияи тақлид ба воқеияти Арасту дар «Поэтика»-и ӯ. Фарқи қуллии таърифи фалсафии шеър аз таърифи шеършиносони асри миёнагӣ (Муаллифони китобҳои оид ба илми бадеъ). Назарияи тахайюли бадеӣ ва таърифи «шеър-каломи мухайял» дар афкори файласуфони номбурда.

РЎЙХАТИ АДАБИЁТ

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Ўзбекистон Республикаси Президентининг лавозимида киришиш тантанали маросимида бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқи. –Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2016.
2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маъруза 2016 йил 7 декабрь. – Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2016.
3. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. - Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017.
4. Адабиёти форсу тоҷик дар асрҳои Х11-Х1У. -Душанбе: Дониш, 1983.
5. Асозода Х. Адабиёти тоҷик дар садаи ХХ. -Душанбе: Маориф, 1999.
6. Абдуллоев А. Адабиёти форс-тоҷик дар нимаи аввали асри Х1. – Душанбе: Дониш, 1979.
7. Адабиёти форсу тоҷик дар асрҳои Х11-Х1У. Қисми якум. – Душанбе: Дониш, 1976.
8. Абдуллоев А., Саъдиев С. Адабиёти форсу тоҷик дар нимаи дуюми асри Х1 ва асри Х11. – Душанбе: Ирфон, 1986.
9. Бозидов Н. Пайвандакҳо дар забони адабии ҳозираи тоҷик.- Душанбе, Ирфон, 1978
10. Воҳидов А. Аз таърихи луғатшависии тоҷику форс. – Самарқанд, 1980.
11. Грамматикаи забони адабии ҳозираи тоҷик, ҷилди 1. -Душанбе, 1985.
12. Грамматикаи забони адабии ҳозираи тоҷик, қисми 2. – Душанбе: Дониш, 1985.
13. Грамматикаи забони адабии ҳозираи тоҷик қисми 3. – Душанбе: Дониш, 1989.
14. Забони адабии ҳоизари тоҷик қисми 1. -Душанбе, 1973.
15. Забони адабии ҳозираи тоҷик, қисми 2. Синтаксис.-Душанбе, 1984.
16. Р.Ҳодизода, У.Каримов, С.Саъдиев. Адабиёти тоҷик. Асрҳои ХҮІ-ХІХ ва ибтидои асри ХХ. (Китоби дарсӣ барои мактабҳои олий) Душанбе: Маориф, 1988.
17. Бертельс Е.Э. История литературы и культуры Ирана. Избранные труды.- Москва, 1988.
18. Истории персидской и таджикской литературы. Под редакцией Яна Рипка. -Москва, 1970.
19. Бертельс Е.Э. История персидско-таджикской литературы. – М.: ИВЛ, 1960.
20. Бертельс Е.Э. Суфизм и суфийская литература. – М.: Наука, 1965.
21. Воҳидов А. Навъҳои фарҳанг. - Самарқанд, 2000.
22. Воҳидов А. Фарҳангшиносии тоҷику форс. – Самарқанд, 2006.
23. Зикриёев Ф. Структурно – семантические особенности таджикского паратаксис, -Душанбе: Дониш, 1985.

24. Зоҳидов А. Матни маъруза – Самарқанд: СамДУ, 2000
25. Исматуллоева М. Очеркҳои грамматикӣ оид ба ҳолшарҳкунандаҳо дар забони адабии ҳозираи тоҷик, қисми 1. – Душанбе: Ирфон, 1971.
26. Исматуллоев М. Пуркунандаи бевосита дар забони адабии ҳозираи тоҷик. – Душанбе, 1991.
27. Камолиддинов Б. Муродифоти синтаксисӣ ва ҳусни баён. - Душанбе: Маориф, 1985.
28. Қосимова М.Н. Очеркҳо оид ба синтаксиси ҷумлаҳои соддаи насри асри XI. – Душанбе: Ирфон, 2006.
29. Мачидов Х. Фразеологияи забони адабии тоҷик. - Душанбе, 1982.
30. Маъсумӣ Н. Асарҳои мунтахаб, ҷилди 2. Забоншиносӣ. - Душанбе: Ирфон, 1980.
31. Мачидов Х. Забони адабии муосири тоҷик, ҷилди 1.- Душанбе, 2007.
32. Истамова М. Таърихи забони адабии тоҷик (асрҳои IX-X). – Самарқанд, 2006
33. Мухторов З. Таърихи забони тоҷикӣ. Душанбе: Ҳумо, 2003. – 150 саҳ.
34. Ҳалимов С. Таърихи забони адабии тоҷик. – Душанбе: Ирфон, 1975.
35. Герценберг Л.Г, Додихудоев Р.Х. Таърихи забони тоҷикӣ. – Душанбе, 1983.
36. Нурмонов А., Шаҳобиддинова Ш. в.б. Ўзбек тилининг назарий грамматикаси. Морфология. – Тошкент: «XXI аср авлоди», 2001.
37. Ниёзмуҳаммадов Б., Рустамов Ш. Баъзе масъалаҳои синтаксиси забон адабии ҳозираи тоҷик. – Душанбе: Ирфон, 1988.
38. Ниёзмуҳаммадов Б. Забоншиносии тоҷик (асарҳои мунтахаб). Душанбе: Ирфон, 1975.
39. Рустамов Ш. Исм. – Душанбе: Ирфон, 1977.
40. Рустамов Ш. Калимасозии исм дар забонҳои адабии ҳозираи тоҷик. - Душанбе, Маориф, 1972.
41. Рустамов Ш. Ҳиссаҳои нутқ ва таснифоти онҳо. – Душанбе, 1999.
42. Саъдиев. Адабиёти тоҷик дар асри ХҶ. Монография. - Душанбе: Дониш, 1985.
43. Каримов У. Адабиёти тоҷик дар асри XVI. - Душанбе: Дониш, 1985.
44. Саъдиев С. Сўзанӣ ва муҳити адабии Самарқанди асри XI, Душанбе: Дониш, 1974.
45. Ҳалимов С. Материалҳо аз таърихи адабиёти тоҷик. Васоити таълим (Аз давраи қадим то асри УШ). - Самарқанд, 1985.
46. Ҳалимов С. Таърихи адабиёти мумтози тоҷик. (Давраи қадим). - Самарқанд, 2005.
47. Ҳалимов С. Адабиёти тоҷик дар асри X (Васоити таълим). - Самарқанд, 1999.
48. Ҳалимов С. Таърихи адабиёти мумтози тоҷик (асрҳои IX-X). - Самарқанд, 2005.
49. Ҳалимов С. Хусусиятҳои жанрии адабиёти тоҷик дар асри X. Самарқанд, 1997.
50. Мирзозода Х. Таърихи адабиёти тоҷик. Китоби 1 (2). - Душанбе: Маориф, 1987.

51. Мирзозода Х. Таърихи адабиёти тоҷик. Китоби 2. - Душанбе: Маориф, 1989.
52. Абдуллоев А. Адабиёти форс-тоҷик дар нимаи аввали асри XI. – Душанбе: Дониш, 1979.
53. Адабиёти форсу тоҷик дар асрҳои XI-XIV. Қисми якум. – Душанбе: Дониш, 1976.
54. Абдуллоев А., Саъдиев С. Адабиёти форсу тоҷик дар нимаи дуюми асри XI ва асри XII. – Душанбе: Ирфон, 1986.
55. Забехулло Сафо. Таърихи адабиёт дар Эрон. Ҷилди 2. – Техрон, 1336.
56. Мирзозода Х. Таърихи адабиёти тоҷик. Китоби 2. - Душанбе: Маориф, 1989.
57. Ҳамроев Ҷ. Таърихи танқиди адабии тоҷик. – Душанбе, 2006
58. Ҳодизода Р. Адабиёти тоҷик дар нимаи II асри XIX. - Душанбе, 1968.
59. Ҳодизода Р, Каримов У, Саъдиев С. Адабиёти тоҷик. Асрҳои XV-XIX ва ибтидои асри XX. – Душанбе: Маориф, 1988.
60. Ҳодизода Р. Аҳмади Дониш. - Душанбе: Ирфон, 1976.
61. Раҷабӣ М. Ислом: ҷадидия ва инқилоб. – Душанбе: Дониш, 1997.
62. Қосимов Б., Юсупов Ш., Долимов У., Ризаев Ш., Аҳмедов С. Миллий уйғониш даври ўзбек адабиёти-Тошкент: Маънавият, 2004.
63. Қосимов Б. Миллий уйғониш.-Тошкент, Маънавият, 2002.
64. Каримов Ғ. Ўзбек адабиёти таърихи. (XIX асрнинг иккинчи ярмидан XX аср бошларигача) 3 китоб. – Тошкент: Ўқитувчи, 1976.
65. Болтабоев Ҳ. Фитрат ва ҷадидчилик .-Тошкент, 2007.
66. Ҳўжақулов С. Ташаккули жанрҳои адабиёти маорифпарварӣ ва таҷаддудхоҳии тоҷик. – Тошканд: Фан, 2008.
67. Бобоев Ю. Эстетика ва қадамҳои назму насри тоҷик. – Душанбе: Адиб, 1988.
68. Мусулмонқулов Р. Анъана ва навоарӣ. – Душанбе: УДТ, 1985.
69. Мусулмониён Р. Назарияи адабиёт. – Душанбе: Маориф, 1990.
70. Самадов А. Муқаддимаи адабиётшиносӣ. – Самарқанд: нашри Университети давлатии Самарқанд, 2000.
71. Султон И. Адабиёт назарияси. – Тошкент: Ўқитувчи, 1980.
72. Умуров Х. Адабиёт назарияси: Ўқув қўлланма. – Самарқанд: СамДУ нашри, 2001.
73. Хализев В.Е. Теория литературы. Изд. второе. – Москва: Высшая школа, 2000.
74. Томашевский Б.В. Теория литературы. Поэтика: Учеб. пособие/Вступ. статья Н.Д. Тамарченко; Комм. С.Н. Бройтмана при участии Н.Д. Тамарченко. – М.: Аспект Пресс, 1999.
75. Отахонова Х. Падидаҳои навҷӯӣ. – Душанбе: Ирфон, 1972.
76. Отахонова Х. Таҳаввули жанри дoston дар назми муосири тоҷик. – Душанбе: Дониш, 1983.
77. Давронов С. Омӯзиши вазни шеърӣ тоҷикӣ. – Душанбе: Ирфон, 1989.
78. Миrows Т., Хочаев Қ., Исломов Ш. Методикаи таълими адабиёти тоҷик. Душанбе: Маориф, 1991.

- 79.Миров Т. Таълиму таҳлили асарҳои лирикӣ- Душанбе: Маориф, 1992.
- 80.Истамова М. Методикаи таълими забони тоҷикӣ. Қисми 1 – Самарқанд: Донишгоҳи давлатии Самарқанд, 2003.
- 81.Истамова М. Масъалаҳои муҳими таълими забони тоҷикӣ дар синфҳои 5–9. Самарқанд, 2008.
- 82.Истамова М. Методикаи таълими забони тоҷикӣ. қисми 2 (Синтаксис).– Самарқанд, 2010.
- 83.Истамова М., Адашуллоева Г. Методикаи таълими забони тоҷикӣ. (Дар асоси технологияи нави таълим). – Самарқанд, 2015.
84. Хочаев И. Методикаи мухтасари забони тоҷикӣ. -Душанбе, 1995.